

Filozofsko problematiziranje fenomena brige kod Martina Heideggera

Jurković, Klara

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:662008>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-30**

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet Osijek
Preddiplomski studij filozofije i engleskog jezika i književnosti

Klara Jurković

**Filozofsko problematiziranje fenomena brige kod Martina
Heideggera**

Završni rad

Mentor:
izv. prof. dr. sc. Boško Pešić

Osijek, 2020.

Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet Osijek
Odsjek za filozofiju
Preddiplomski studij filozofije i engleskog jezika i književnosti

Klara Jurković

**Filozofsko problematiziranje fenomena brige kod Martina
Heideggera**

Završni rad
Humanističke znanosti, filozofija, ontologija

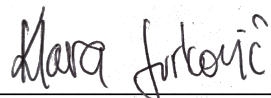
Mentor:
izv. prof. dr. sc. Boško Pešić

Osijek, 2020.

IZJAVA

Izjavljujem s punom materijalnom i moralnom odgovornošću da sam ovaj rad samostalno napravio te da u njemu nema kopiranih ili prepisanih dijelova teksta tuđih radova, a da nisu označeni kao citati s napisanim izvorom odakle su preneseni. Svojim vlastoručnim potpisom potvrđujem da sam suglasan da Filozofski fakultet Osijek trajno pohrani i javno objavi ovaj moj rad u internetskoj bazi završnih i diplomskih radova knjižnice Filozofskog fakulteta Osijek, knjižnice Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku i Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu.

U Osijeku, 22. 9. 2020. godine

 0269099134

ime i prezime studenta, JMBAG

SAŽETAK

*Kao jedan od najznačajnijih mislilaca dvadesetoga stoljeća Heidegger svojim djelom *Bitak i vrijeme* postavlja pitanja kojima se do sada filozofija nije previše bavila. Pri tome se misli pitanje o smislu bitka, određivanje odnosa između bitka i tubitka i gledanje na bitak kroz horizont vremena. U tim težnjama za odgovorima na ta pitanja pojavljuje se pojam brige kao onaj smisao bitka tubitka – egzistencije. U tom smislu tubitak može egzistirati pravo i nepravo, ovisno kako će se odnositi prema svijetu koji ga okružuje, odnosno kako će razumjeti vlastitu egzistenciju – kroz Druge ili kroz sama sebe. Jedan od temeljnih pojmova koji tumači taj moment je briga koja se rastače trojako kao briga, brigovanje i skrb. U ovome radu cilj je razložiti temeljne momente Heideggerove misli u tom epohalnom djelu, prvotno kroz problematiziranje pojmova koji prethode fenomenu brige, a zatim i kroz samo tumačenje toga što je za Heideggera briga.*

Ključne riječi: Heidegger, briga, tubitak, svijet, vrijeme, prava i nepravna egzistencija

SADRŽAJ

1.	UVOD	1
1.1	Pokoja riječ o Martinu Heideggeru i razlaganje strukture rada	1
1.2.	Raniji utjecaji	2
2.	Heideggerovo shvaćanje bitka	5
3.	Cjelovitost strukturne cjeline bitka	7
4.	Tubitak u odnosu s realnosti i dokučenosti	11
5.	Tjeskoba	13
6.	Briga kao bitak tubitka	15
6.1.	Bitak, vrijeme i smrt	17
7.	ZAKLJUČAK	18
8.	POPIS LITERATURE	20

1. UVOD

1.1. Pokoja riječ o Martinu Heideggeru i razlaganje strukture ovoga rada

Martin Heidegger jedan je od najznačajnijih mislilaca dvadesetoga stoljeća. Iako nekima zbog svojih postupaka tijekom života kontroverzna figura, Heideggerov utjecaj na filozofiju dvadesetoga stoljeća pa do sada je neosporan. Svojom mišlju pridonio je hermeneutici, ontologiji, teologiji, psihologiji i mnogim drugim znanostima i njihovim granama. U okvirima filozofije, uz mnoga druga pitanja, najviše se istakao tematizirajući važnost pitanja o smislu bitka, kako se bitak očituje kroz egzistenciju čovjeka, zašto vrijeme jest bitno određenje bitka te kako je to bitak tubitka na način brige. U ovome radu promatrat ćemo Heideggera kroz filozofsku prizmu u vidu razlaganja fenomena brige u Heideggerovu djelu *Bitak i vrijeme*.

Bitak i vrijeme (1927) jedno je od najzahtjevnijih djela filozofije objavljenih u to vrijeme. Iako nimalo pristupačno zbog ciljanih jezičnih odabira, ako želimo shvatiti filozofiju nakon objave *Bitak i vrijeme*, morat ćemo se uhvatiti u koštac s ovom okosnicom suvremene filozofske misli. Kako bismo bili uspješni u ovom pothvatu kroz izlaganje Heideggerovih ideja u ovome radu, pisat će se o temama koje su razložene u cjeline kako slijedi; prvo ćemo rastumačiti u uvodu koji su to raniji utjecaji koji su imali osjetan značaj na formiranje Heideggerove misli u vidu autentične egzistencije, vremenitosti i brige; nakon toga ćemo objasniti kako Heidegger shvaća bitak tijekom ranijeg perioda svoga filozofskog djelovanja, a kako tijekom kasnijeg perioda. Smatram da je razumijevanje njegovoga shvaćanja bitka uvelike važno jer će nam pomoći uvidjeti potpuniju sliku onoga što Heidegger misli kada kaže da je bitak otkrivanje kroz egzistenciju tubitka, zašto se očituje u vremenitosti i zašto bitak „i je i nije” u isto vrijeme. Nadalje, obrazložit ćemo cjelovitost strukturne cjeline tubitka u kojoj je bitan pojam bitak-u-svijetu kao temeljno ustrojstvo tubitka i uvijek cjelovita struktura. Zatim ćemo u sljedećoj cjelini dovesti tubitak u odnos sa svjetovnosti, realnosti i dokučenosti. Nakon što smo postavili podlogu za razumijevanje srži bitka i tubitka kao bitka-u-svijetu, bavit ćemo se pojmom tjeskobe kao korakom u pravom smjeru za ono najvlastitije Moći-bitu tubitka. Taj korak će nas odvesti prema središnjem pojmu ovoga rada, odnosno fenomenu brige kao samome bitku tubitka. U toj cjelini dovodi se u jedan isprepleteni krug srž onoga što cijela rasprava o bitku jest – povezanost brige, vremenitosti i smrti. Bitak se ne može razmatrati bez vremenitosti. Ako se bitak očituje kroz nas i naše bivstvovanje, a dano nam je da smo konačni, onda je evidentno da je bitak nešto što se mora gledati kroz vremensku notu. Smrt je utoliko značajna što predstavlja sam kraj bitka u onome

smislu ako smo mi ta bića koja su svjesna svoga bitka i o njemu se s istinskim zanimanjem pitamo, i kao takvi zahvaćamo i shvaćamo vrste bitaka drugih bića, krajem nas kao tubitka dolazi kraj i pitanja o bitku.

1.2. Raniji utjecaji

Obrazloživši na prethodnoj stranici čime ćemo se točno baviti u ovome radu, prelazimo sada na izvore i utjecaje ranije Heideggerove misli s primjerima iz njegovih djela koje se često označavaju pojmom „rani Heidegger”. U svrhu zadržavanja ovoga rada u određenim okvirima, odnosno da ne odemo u prevelike širine, nećemo se odviše detaljno baviti do koje to razine ti utjecaji ostavljaju dojam na Heideggera. Ovdje je bit dobiti osnovnu ideju kako je te utjecajne misli Heidegger preveo u *Bitak i vrijeme* i kako su one dobile konačni oblik u kontekstu toga djela.

Započnimo, dakle, s tvrdnjom da su na ranoga Heideggera utjecali Martin Luther koji je u njemu izazvao duhovnu krizu, posljedica koje je odbacivanje religije kojom je Heidegger bio okružen u svojoj mladosti – rimokatolicizam; Søren Kierkegaard kroz ideju nepobitne čovjekove jedinstvenosti; Wilhelm Dilthey utjecao je na Heideggera kroz pojam povijesnosti koji je uvelike pridonio Heideggerovom shvaćanju vremena, historije i povijesti kao ključnoga kuta sagledanja ljudskih bića; Aristotelov utjecaj osjeti se kroz njegovo tematiziranje pojma *phrónēsis* (φρόνησις) preko kojega Heidegger uspijeva definirati bitak čovjeka kroz njegovu uključenost u svijet i samo bitkovanje u svijetu.¹

Dotaknimo se ovdje utjecaja Luthera i Aristotela na raniju Heideggerovu misao. Heidegger sâm u djelu *Ontologija: Hermeneutika faktičnosti* navodi kako su mu u traganju za drugačijim pogledom na ontologiju, a i time metafiziku² pratioci u tom njegovom traganju bili Luther i Aristotel.³ U šestome paragrafu djela *Bitak i vrijeme* Heidegger spominje pojam „destrukcija” i koja je zadaća toga pojma u povijesti ontologije. Shodno tomu, prisjetimo se

1 Usp. Arne D. Naess, Richard Wolin, s. v. »Martin Heidegger«, u: Encyclopædia Britannica, (Encyclopædia Britannica, inc., 22. svibnja 2020), <https://www.britannica.com/biography/Martin-Heidegger-German-philosopher>, internetskoj stranici pristupljeno 18. kolovoza 2020.

2 Heidegger u djelu *Ontologija: hermeneutika faktičnosti* navodi da u suvremenoj jezičnoj uporabi ontologija označava isto što i teorija predmetnosti u formalnom obliku te je shodno tome kao takva istovjetna sa starom ontologijom, odnosno metafizikom. Heidegger ide i korak dalje gdje tvrdi da ontologija nije disciplina sama za sebe, već se na osobit način isprepliće s onim što bi se smatralo fenomenologijom u užem smislu. Tu Heidegger tvrdi da je bitno da ontologija postavlja pitanja iz kojeg se ontološkog polja crpi odlučujući smisao bića te da je upravo iz takve problematike i nastalo na početku natuknice spomenuto djelo. Vidi: Martin Heidegger, *Ontologija: hermeneutika faktičnosti*, preveo Časlav D. Koprivica (Novi Sad: Akademska knjiga, 2007), str. 10.

3 Usp. Martin Heidegger, *Ontologija: hermeneutika faktičnosti*, preveo Časlav D. Koprivica (Novi Sad: Akademska knjiga, 2007), str. 12.

Heideggerovih riječi o zaboravu bitka na samom početku knjige *Bitak i vrijeme*; Heidegger tvrdi da je pitanje o bitku palo u zaborav te da se oko toga pitanja raširio dogmatski veo koji možda čak i obeshrabruje druge od same borbe s tim pitanjem upravo zato što se pojam bitka uglavnom razumijevao kao nešto što je najopćenitije i najpraznije.⁴ Heidegger u tom uvodu daje argumente, odnosno iznosi predrasude zašto je još uvijek bitno postavljati pitanje o bitku. Tako se u tome javlja i jedna diskretna kritika upućena metafizici. Naime, problem je da bi metafizika (vodeći se Hegelovom definicijom) kao povijest trebala biti ona povijest otkrivanja misli o apsolutnome, no Heidegger će reći da, uzevši u obzir Aristotelovu tezu da metafizičko mišljenje polazi od bića kao bića, metafizika kada misli biće treba misliti i bitak, što ona ne čini.⁵ Nadalje u tom tonu Heidegger navodi dvojakost načelne nedostatnosti tradicionalne i današnje ontologije – prvi nedostatak leži u tome da je za ontologiju od samoga početka tema predmetnost određenih predmeta, ali problem leži u tome što se nije polazilo od tubitka i njegovih mogućnosti; drugi nedostatak je što se takvim pristupom onemogućava pristup onom bivstvujućem, odnosno tubitku.⁶ Reći će Vanja Sutlić u *Kako čitati Heideggera* da zamjerka leži u tome što tradicionalna filozofija nije mislila diferenciju, nego identitet; sukladno tome, nije se mislio sam bitak, nego bitost bića.⁷ Umjesto toga, Heidegger navodi da je potrebno pretpostavku okrenuti u onome smjeru pod kojim se podrazumijeva onaj način pitanja i istraživanja koji je usmjeren k biću kao takvome, a ontološko se u tom slučaju tiče postavki pitanjâ, izlaganja, pojmova, kategorija koje se razabiru iz promatranja bivstvujućega u pogledu njegova bića.⁸

Vraćajući se tako na Lutherov i Aristotelov utjecaj, dotaknimo se ranije spomenutog pojma destrukcije. Naime, preko Luthera Heidegger biva uveden u taj pojam kojeg Heidegger prilagođava svojoj filozofskoj misli. *Destructio* je prema Lutheru naziv za ono izvođenje teologije koja je u pokušaju zaustavljanja vazda prožimajućeg utjecaja ljudskog nagona za samouzvisivanjem u konkretnom iskustvu religioznoga života, dočim Heidegger to u svom slučaju pokušava razjasniti kao protivljenje težnjama prema nekritičkoj bezbrižnosti i onoj ustajaloj prilagođenosti koje nemilosrdno zadiru u pokušaje pojedinca u življenju autentičnog života.⁹ Taj Heideggerov smjer potvrđuje §6 *Zadaća destrukcije povijesti ontologije* u kojemu

4 Usp. Martin Heidegger, *Bitak i vrijeme*, preveo s njemačkoga Hrvoje Šarinić (Zagreb: Naprijed, 1985), str. 1–2.

5 Usp. Boško Pešić, »Čovjek u posjedu metafizike: osnovne crte Heideggerove kritike ontoteologije«, *Bogoslovska smotra* 82/1 (2012), str. 151–160, na str. 152.

6 Usp. Heidegger, *Ontologija: hermeneutika faktičnosti*, str. 10–11.

7 Usp. Vanja Sutlić, *Kako čitati Heideggera: uvod u problematsku razinu »Sein und Zeit«-a i okolnih spisa* (Zagreb: August Cesarec, 1989), str. 71.

8 Usp. Heidegger, *Ontologija: hermeneutika faktičnosti*, str. 11

9 Usp. Benjamin D. Crowe, *Heidegger's Religious Origins: Destruction and Authenticity* (Bloomington: Indiana University Press, 2006), str. 38.

Heidegger iznosi stav o opasnosti tradicije jer ako ona tubitku kao onome koji je uvijek tu, u trenutku historičnosti, krene stjecati vlast, ostavlja malo toga pristupačnim te zakrčuje put vrelima iz kojih se pojmovi mogu crpiti na pravi način.¹⁰

Oprimjerimo to vraćanje vrelu kroz Aristotelov utjecaj na Heideggera. Imajući nedoumice oko pitanja suštine istine, otkrivenosti bića u cjelovitosti samome sebi, te primatu između istine intuicije i istine temeljenog suda, prije nego će se vratiti Aristotelu Heidegger je pošao za destrukcijom povijesti filozofije kako bi pokazao da je filozofija kroz svoju povijest bivala pod dominacijom na ovaj ili onaj način kroz dvije fundamentalne početne točke antičke misli: *logos* (λόγος) i *nous* (νοῦς).¹¹ Vraćajući se Aristotelu Heidegger tim činom pokušava doći do onoga iskonskoga u fenomenu koji se nalazi pred otkrivenosti *logosa* i *nousa* te koji sačinjava sferu u kojoj su oba pojma dovedena u odnos, odnosno izvedena iz horizonta iz kojega izvire.¹² Taj horizont je vrijeme – ono upravlja istinom bitka, zakrivenim i otkrivenim bitkom u odnosu na tubitak; ovo usmjerenje satkano od ponovnog tumačenja Aristotela je ono što je dalo Heideggeru temelj za obradu vremena i vremenitosti u djelu *Bitak i vrijeme*.¹³ Istraživanje pitanja o istini kod Aristotela dovelo ga je prema pitanju vremena kao središnjeg pojma fenomenologije.¹⁴

10 Usp. Heidegger, *Bitak i vrijeme*, str. 23.

11 Usp. Walter A. Brogan, *Heidegger And Aristotle: The Twofoldness of Being* (Albany: State University of New York Press, 2005), str. 179.

12 Usp. Brogan, *Heidegger And Aristotle: The Twofoldness of Being*, str. 179-180.

13 *Ibid.*, str. 180.

14 *Ibid.*, str. 180.

2. Heideggerovo shvaćanje bitka

Ukratko se osvrnuvši na značajnije ranije utjecaje u Heideggerovoj misli, u ovoj cjelini ćemo reći nešto o bitku i kako ga je Heidegger tumačio kroz svoja djela. Najprije, bitno je naglasiti da se ranije promatrani zaborav bitka ponajprije odnosi na pitanje o smislu bitka uopće. Vjerujem da je pitanje o samome bitku bitno zato što Heidegger uvelike govori o vrstama bitka, ali prirodno se postavlja i pitanje što sam bitak jest za Heideggera, bez njegovih manifestacija kroz tubitak. Iako, čini se, Heideggeru nije od velike važnosti utanačiti odgovor na pitanje što je bitak kao bitak, ali ako se može iz njegovih tekstova blago osvijetliti ta strana, vjerujem da bi bilo korisno pozabaviti se time tim više što bi dalo potpuniju sliku o samom smislu bitka uopće. Moglo bi se reći da Heideggeru nije bio cilj traženje definicije za sam koncept, odnosno pojam bitka.¹⁵ No bez obzira je li Heidegger inzistirao i na definiciji samoga pojma bitka, ona se mogla nazirati samom prirodom Heideggerove postavke odnosa između bitka i onog razumijevajućeg tubitka koji je svijest definirana u svom bitku.¹⁶ Bitak se otkriva kroz razumijevanje tubitka – bitak nije nešto čije značenje se razabire nakon, tubitak je ono „mjesto” otkrivajućeg bitka budući da tubitak bivstvuje kroz bitak, hoće se reći, tubitak nije prazna lađica koja čeka svoga kapetana da se ni iz čega pojavi; bitak bez tubitka je prazan, a tubitak bez bitka besmislen.¹⁷ Prema Heideggeru jedno bez drugoga ne može se sagledavati. U tome leži sva zabluda prijašnjih tumačenja bitka, ono ne može biti odvojeno od čovjeka.

Prema *Heidegger Dictionary* Daniela Dahlstroma važna karakteristika bitka je to da se više prikriva nego što se očituje u bićima.¹⁸ Ono što Heidegger spominje kroz §44 *Tubitak, dokučenost i istina* je upravo to prikrivanje i otkrivanje u smislu grčkog pojma *aletheia* (ἀλήθεια). U tome leži osnova smisla bitka: skrivena igra otkrivenosti i neotkrivenosti bitka.¹⁹ U nastojanju vraćanja originalnog razumijevanja pojma *aletheia* Heidegger tvrdi da to zakrivanje suštine i vlastitoga podrijetla je osobina u kojoj se doživljava praiskonsko samootkrivanje, doživljava se na način upravo takav da ga *mišljenje* (u smislu izoliranja bitka od svega postojećeg te svođenja pojma bitka na idejno) ne može pojmiti; bitak sam ne kroči u svjetlo

15 Usp. Park Hyeon–Jeong, »Meaning of Being in Early Heidegger Compared to 'Meaning' in Late Wittgenstein«, u *The third BESETO Philosophy Conference »Philosophy in the East Asian Context: Knowledge, Action, Death and Life«*, ur: nepoznat (Tokyo: nepoznati izdavač, 10–11 siječnja 2009), str. 73–80, na str. 78. https://utcp.c.u-tokyo.ac.jp/events/pdf/040_Park_Hyeon-Jeong_3rd_BESETO.pdf, internetskoj stranici pristupljeno 18. kolovoza 2020.

16 Usp. Hyeon–Jeong, »Meaning of Being in Early Heidegger Compared to 'Meaning' in Late Wittgenstein«, str. 78.

17 *Ibid.*, str. 78.

18 Usp. Daniel O. Dahlstrom, *The Heidegger Dictionary* (London: Bloomsbury Publishing, 2013), s. v. »Being (Sein)«, p. 34.

19 Usp. Dahlstrom, *The Heidegger Dictionary*, p. 33.

bitka.²⁰ Tubitak mora sebe uvidjeti u tom „odnosu” kako bi tijekom trenutka neskrivenosti bitka vidio u kojim to primjerima on može ostati zakriven.²¹ Treba se, dakle, prema Heideggeru okrenuti prema povijesnosti gdje se uočavaju događaji (*Ereignis*) otkrivanja bitka na način da se druga bića u svijetu i tubitak odnose jedno prema drugom te kroz egzistenciju tubitak u odnosu s drugim bićima uviđa karakteristike bitka kao takvoga.²² Bitak nije nešto apsolutno i bezuvjetno, ali nije također ni uvjetovano ljudskim bićima, odnosno tubitkom. Bitak je ono otkrivajuće u kojem bitak i njegove vrste i tubitak isplivavaju kao oni koji su sami sebi svojstveni.

20 Martin Heidegger, *Off the Beaten Track*, preveli i uredili Julian Young i Kenneth Haynes (Cambridge: Cambridge University Press, 2002), str. 253.

21 Heidegger, *Off the Beaten Track*, str. 254.

22 Dahlstrom, *The Heidegger Dictionary*, p. 34.

3. Cjelovitost strukturne cjeline tubitka

U ovoj cjelini radi se ponajprije o Heideggerovom viđenju svijeta i svjetovnosti, načina na koji svijet može biti te u kakvom je odnosu tubitak sa svijetom. Tubitak kao onaj bitak-u-svijetu je upravo ta strukturna cjelina koju ćemo ovdje izložiti. Započnimo ovu raspravu s naglaskom na to kako Heidegger definira tubitak. Kada Heidegger piše sam pojam tubitak, za njega je to ontološko viđenje čovjeka; tubitak je ono biće koje se prema svojem bitku uvijek odnosi razumijevajući²³. U tubitku se ne radi samo o njegovom vlastitom bitku, tu je riječ o otvorenosti bitka uopće – dakle, ne govorimo ovdje o odnosu između subjekta i objekta, stvar je u tome da se kroz čovjeka drži mogućnost otkrivenosti bitka uopće, a kroz tubitak kao bitkovno ustrojstvo čovjeka uočava se veza s bitkom kao takvim.²⁴ Neovisno kako tubitak ispunjava svoju egzistenciju, ono njemu svojstveno je upravo ta mogućnost da se kroz egzistenciju uprizori pravo ili nepravo, a sve kroz određene vrste bitka svojstvene tubitku. Dakle, tubitak na sebe preuzima mogućnost biti on sam u svoj svojoj datosti i mogućnosti.²⁵ Kako smo opisali u prijašnjim cjelinama, smisao bitka se ne može tumačiti izvan tubitka jer upravo u njemu smisao i dobiva. Bitak tubitka je ta egzistencija koja ontološki gledana je njegova najvlastitija mogućnost prema kojoj čovjek bira hoće li živjeti autentično ili ne.²⁶

Bitak-u-svijetu temeljno je ustrojstvo tubitka. Heidegger to ustrojstvo razlaže u tri smjera: 1) »U svijetu« kao raspitivanje o ontološkoj strukturi svijeta i određivanje svjetovnosti; 2) *Biće* koje uvijek biva na način bitka-u-svijetu te se pita tko je u modusu prosječne svakidašnjosti tubitka; 3) *U-bitak* kao takav, što pretpostavlja takvu vrsta bitka te koji je značaj u-bitka kada ga se promatra u odnosu s tubitkom.²⁷ Shodno tomu, razjasnimo ova tri elementa koja čine temeljno ustrojstvo tubitka. Vodeći se tumačenjima Petra Šegedina u zborniku radova *Bitak i vrijeme: interpretacije*, on tvrdi da prema Heideggeru svijet nije ni ontičko (ono što se tiče bića) ni ontološko (ono što se tiče bitka) – dakle, pojam svijeta bi se trebao razgraničiti od tih dviju predodžbi.²⁸ Šegedin još nadodaje da je Heideggerovo poimanje svijeta bliže u smislu *kosmosa* kao »uređena i cjelovita obitavališta čovjeka, u kojemu je on udomaćen, ni kao apsolutna svrha, ni kao puko sredstvo, već kao biće koje svojim razumijevajuće-djelatnim odnosom s onim što ga

23 Usp. Heidegger, *Bitak i vrijeme*, str. 58–59.

24 Usp. Sutlić, *Kako čitati Heideggera: uvod u problematsku razinu »Sein und Zeit«-a i okolnih spisa*, str. 81.

25 Usp. Josip Oslić i Boško Pešić, »Egzistencija i (njezino) vrijeme«, *Bogoslovska smotra* 82/2 (2012), str. 467–483, na str. 470.

26 Usp. Oslić i Pešić, »Egzistencija i (njezino) vrijeme«, str. 470.

27 Usp. Heidegger, *Bitak i vrijeme*, str. 59.

28 Usp. Petar Šegedin, »Svjetovanje svijeta«, u: Damir Barbarić (glavni urednik), *Bitak i vrijeme: interpretacije* (Zagreb: Matica Hrvatska, 2013), str. 13–68, na str. 14.

okružuje samim sobom sabire i postavlja svijet kao cjelinu koja mu prethodi i koja ga nadilazi». ²⁹ Ovdje je ontološki gledano riječ o svijetu kao karakteru tubitka. U problematici oko definicije svijeta nameće se njegova mnogoznačnost, ali u slučaju djela *Bitak i vrijeme* Heidegger se opredjeljuje za onu definiciju svijeta koja se ontički gledana objašnjava kao ono »u čemu« živi neki faktični tubitak kao takav što se onda pretače kao »javni svijet«, »mi-svijet« ili vlastiti i »prisni«, odnosno okolni svijet. Svijet je određenje bitka samo jednoga bića – tubitka; to da tubitak jest u svojem svijetu i samo u njemu, upravo je ontološko određenje samog tog tubitka. ³⁰ Karakter tubitka je upravo u tome da je »u« svijetu iz kojega tubitak dobiva svoje prvotno određenje. ³¹

Biće koje se spominje pod elementom broj dva odnosi se na čovjeka za koga Heidegger pri ontološkoj analizi koristi naziv tubitak. Tubitak je uvijek onaj koji se propitkuje o vlastitoj egzistenciji te svojim bivanjem se uvijek zanima za sama sebe. Nadalje, tubitak je uvijek *bačen* u ovaj svijet, odnosno on egzistira u tom svijetu i uvijek na toj relaciji. Bačenost nije izbor, tubitak se u svojoj bačenosti već našao u tom svijetu te kao takav sa svijetom komunicira i međusobno djeluje. Nadalje, kada je riječ o u-bitku potrebno je spomenuti da ga Heidegger razlikuje dvojako. Znači, kao »bitak u . . .« (nečemu) i kao »bitak kod . . .«. Kada govorimo o »bitku u . . .« time se misli međusobni odnos bitka dvaju bića koja se šire prostorom, s obzirom na njihovo mjesto u tom prostoru, to su dakle ona bića čija vrsta bitka nije sukladna tubitku – stvari i Postojeće. ³² Nasuprot »bitku u . . .« postoji i »bitak kod . . .« koji se pridodaje tubitku na način „priviknuta sam, prisno mi je, njegujem, zadržavam se kod . . . svijeta“. U tom slučaju biće može susretati drugo biće koje postoji unutar svijeta samo ako im je vrsta bitka porijeklom u-bitak i to ako mu je s njegovim tubitkom već otkriveno nešto poput svijeta, iz kojega se drugo biće može pri susretu objaviti da bi tako postalo pristupačno u svojem postojanju. ³³ Kada tu govorimo o tubitku, on mora zadovoljiti ovaj gore navedeni uvjet kako bi imao mogućnost susresti se s drugima, takoreći „iste vrste“. Ne može, primjerice, neka životinja imati istu ovu mogućnost jer jedino je tubitak onaj kojemu se u njegovom bitku radi o njemu samom i stoga baš što se u tom bitku radi o njemu samom, on ima mogućnost razumjeti i bitke kako drugih mu bića koja su tubitak tako i onih bića koje u svijetu susreće kao stvari i Postojeće. Naime, sva ta navedena bića imaju zajednički u-bitak, ali razumljen dvojako taj u-bitak nije u svim bićima na isti način.

29 Usp. Šegedin, »Svjetovanje svijeta«, fusnota na str. 14.

30 *Ibid.*, str. 15.

31 *Ibid.*, str. 16.

32 Usp. Heidegger, *Bitak i vrijeme*, str. 60.

33 *Ibid.*, str. 61.

Tubitak razumije svoj najvlastitiji bitak u smislu nekog izvjesnog činjeničnog postojanja zato što je on uvijek kao bitak-u-svijetu i kao takav uvijek je faktičan.³⁴ Postavlja se sada pitanje što je onda faktičnost. Faktičnost je, reći će Heidegger u djelu *Ontologija: hermeneutika faktičnosti*, oznaka za ontološki karakter tubitka, a što se odnosi na svakidašnjost.³⁵ Prosječna svakidašnjost je najbliža vrsta bitka tubitka, kroz svakidašnji bitak-u-svijetu prepoznaje se sam svijet, a najbliži svijet je onaj okolni.³⁶ Još dodaje da ako uzmemo život kao jedan od načina bića, tada faktički život kazuje i naš vlastiti tubitak kao ono »tu« u bilo kojoj ontološki relevantnoj izričitosti karaktera njegovog bića.³⁷ Zato Heidegger i naglašava da se analiza tubitka započinje od njegove prosječne i svakidašnje faktičnosti zato što je to najčešći način u kojem tubitak jest.³⁸ Ta prosječnost i svakidašnjica povezuje se s pojmom *brigovanje* (Besorgen), a one bivaju oprimjerene zato što tubitak uvijek ima posla s nečim, izrađuje nešto, upotrebljava ili poduzima nešto³⁹; u tim primjerima je prikazano ono čime se tubitak najčešće i najviše bavi.

Dotaknimo se još toga u kakvom je odnosu tubitak sa svijetom. Tubitak se u svijetu očituje kroz tri ključna momenta: egzistencijalnost (»ispred sebe«), faktičnost (»već-biti-u«) i propalost (»bivstovanje-pri«).⁴⁰ Egzistencijalnost kao bit tubitka, odnosno tubitak koji jest kao razumijevajuće Moći-biti u kojemu se uvijek radi o njemu kao vlastitom bitku.⁴¹ Faktičnost je činjenično stanje svojstveno samo čovjeku i to na način da je čovjek ujedno bivstovanje-u-svijetu i unutarsvjetsko bivstvjuće, a samim time je sudbinski povezan s bivstovanjem unutarsvjetskog bivstvjućeg što ga čovjek unutar svog svijeta susreće.⁴² Dakle, laički rečeno, faktičnost je svojstvena čovjeku samim time što je on sam bitak-u-svijetu, a prema drugim tubitcima je unutarsvjetsko susretajuće biće, no ono što ih povezuje je ista sudbina, odnosno „u istom su loncu”. Bitak-u-svijetu i unutarsvjetsko bivstvjuće razumiju se samim time što su dvije mogućnosti jedne te iste stvari koja se izražava ovisno o odnosu gledanja. Propalost je posljedica tubitkove izloženosti njegovoj prosječnoj svakodnevicu; u propalosti se konstituira moment prave i neprave egzistencije. U momentu propalosti tubitak ne prepoznaje svijet kao egzistencijalno nužan, nego biva obuzet svijetom i unutarsvjetskim bićima te samog sebe iz njih razumijeva kao

34 *Ibid.*, str. 62.

35 Usp. Heidegger, *Ontologija: hermeneutika faktičnosti*, str. 12.

36 Usp. Heidegger, *Bitak i vrijeme*, str. 74.

37 *Ibid.*, str. 14.

38 Usp. Šegedin, »Svjetovanje svijeta«, str. 32.

39 Usp. Heidegger, *Bitak i vrijeme*, str. 63.

40 Usp. Gajo Petrović, *Prolegomena za kritiku Heideggera* (Zagreb: Naprijed; Beograd: Nolit, 1986), str. 235–236.

41 Usp. Heidegger, *Bitak i vrijeme*, str. 263.

42 Usp. Petrović, *Prolegomena za kritiku Heideggera*, str. 238.

predručno.⁴³ Nadalje, kada se spominje *pravo* i *nepravo* bivstvovanje, pri tome se misli da tubitak ne razumije sama sebe u svojoj svojstvenosti, nego se kroz svakodnevnu egzistenciju gubi u stvarima i ljudima – tubitak nije onakav kakav sebi u osnovi može biti svojstven.⁴⁴ U cjelini koja se dotiče tjeskobe i brige kao bitka tubitka više ćemo se dotaći propalosti i na koji način tubitak dolazi do takvog stanja.

43 Razlika *priručno* i *predručno* – priručno je uvijek razumljeno iz cjeline svrhovitosti; znači, razumljeno je u svom pojmu u cjelini skupa s pretpostavkama i onim kako se to nešto izlaže. Cjelokupna mogućnost je uzeta u obzir kada govorimo o priručnom. S druge strane, predručno je nešto tek puko postojeće, npr. kamen na plaži – nije mu pridodan nikakav značajniji element bivstvovanja, on samo naprosto jest. Usp. Martin Heidegger, *Bitak i vrijeme*, preveo s njemačkoga Hrvoje Šarinić (Zagreb: Naprijed, 1985), str. 169–173.

44 Martin Heidegger, *Temeljni problemi fenomenologije*, preveo Željko Pavić (Zagreb: Demetra, 2006), str. 178.

4. Tubitak u odnosu s realnosti i dokučenosti

Kada se govori o tubitku kao biću koje je uvijek u nekome svijetu, odnosu, propitivanje o realnosti pretpostavlja besvjetski subjekt, odnosno subjekt nesiguran u svoj svijet⁴⁵, ali to tako ne bi trebalo biti jer tubitak je uvijek faktično u svijetu, njegovo ustrojstvo se i temelji na tome da je tubitak bitak-u-svijetu. Heideggera tu zanima zašto čovjek ima sklonost postavljati pitanja u smislu da zaklanja vanjski svijet u ništavilo te ga *naknadno* uskrsava tek uz neke dokaze.⁴⁶ Zbog načina na koji tubitak jest to unutarsvjetsko je uvijek već dokučeno. Heidegger tvrdi da je pitanje o realnosti besmisleno zato što je svaki smisao realnosti (odnoseći se na unutarsvjetska bića) već pretpostavljen u pojmu bitak-u-svijetu.⁴⁷ Tubitak je bačen u odnos i nipošto ne može biti shvaćen kao nekakav pojam koji pretpostavlja „samotnjaštvo” ili odvojenost. Vanjski svijet postoji realno. Ova se rasprava više odnosi na Heideggerovu kritiku realizma i idealizma koji su imali puno drugačiji pogled u smislu svijeta, gdje se ono može promatrati kao vrstu bitka transcendiranja, kao da je realno nešto izvan mene i što se mojim poimanjem ne može u stvarnosti dokučiti. Postavljalo se pitanje je li realno nezavisno od svijesti. Međutim, realnost nije dana samo u mišljenju i shvaćanju, realnost je određena otpornošću.⁴⁸ Otpor je susretanje u nekom neprolaženju-kroz, nešto na što su nagon i volja već pripravnici. Realnost ne može ontološki primjereno karakterizirati nešto kao što je svijet i tubitak jer ono što realnost pretpostavlja već je obuhvaćeno pojmom bitak-u-svijetu. Nadodat će Heidegger: »Samo ako razumijevanje bitka *jest*, biće biva pristupačno kao biće; samo ako je vrsta bitka bića tubitak, moguće je razumijevanje bitka kao bića.«⁴⁹

Prebacimo se sada na temu koju smo bili uveli u cjelini „Heideggerovo shvaćanje bitka”. Tu je, naravno, riječ o dokučenosti, istini i bitku. Prema Heideggeru, filozofija je oduvijek združivala istinu s bitkom. Kada je riječ o istini i bitku, mora se razlikovati dva smisla bitka: bitak u smislu istine, interpretiran kao postojanje identiteta, i bitak u smislu kopule, interpretiran kao strukturni moment sâmog stanja stvari.⁵⁰ Kao bitak u smislu kopule, istina znači isto što i sama stvar, odnosno ono uprizoreno u stvarnosti *podudara se* s činjeničnim stanjem stvari – »pokazujuće-se-samo«.⁵¹ Ako je nešto istinito, ono je otkrivajuće. To Heidegger povezuje s pojmom *aletheia*, *mogućnost* da se nešto otkrije, odnosno uprizori tubitku u onome *kako* to biće

45 Usp. Heidegger, *Bitak i vrijeme*, str. 234.

46 *Ibid.*, str. 235.

47 *Ibid.*, str. 234.

48 *Ibid.*, str. 239.

49 *Ibid.*, str. 242.

50 Usp. Martin Heidegger, *Prolegomena za povijest pojma vremena*, priredio i preveo Borislav Mikulić (Zagreb: Demetra, 2000), str. 58.

51 Usp. Heidegger, *Bitak i vrijeme*, str. 243.

jest. No stvar s *aletheiom* je da to ne znači da je nešto istinito ili neistinito u smislu crno-bijelo; *aletheia* je pojam koji obuhvaća kako nam se nešto daje. To što nešto može ponekad biti skriveno, ne znači automatski i da je neistinito; naprosto još nije bilo otkriveno. Otkrivenje je jedan od načina bitka-u-svijetu; smotreno, pribivajući razgledavajuće brigovanje otkriva unutarstvetsko biće, a otkritost unutarstvetskog bića temelji se na dokučenosti svijeta.⁵² Dokučenost svijeta je temeljna vrsta tubitka te u skladu s njom tubitak jest ono svoje „Tu”, a konstituiraju je čuvstvovanje, razumijevanje i govor.⁵³ Na temelju toga ustrojstvu bitka tubitka bitno pripadaju dokučenost, bačenost, projekt i propadanje – *dokučenost* obuhvaća cjelinu strukture bitka koja fenomenom brige postaje očita, dokučenosti pripadaju bitak tubitka i bitak unutarstvetskih bića; u *bačenosti* se otkriva da je tubitak uvijek već moj i da je u skladu sa svijetom unutarstvetskih bića koja isto imaju bitak tubitka; *projekt* je dokučivanje bitka pri nekome Moći-bitu, primjerice kada tubitak može razumjeti sebe iz svijeta i Drugih ili, još bolje, kada tubitak razumije sama sebe iz svojeg najvlastitijeg Moći-bitu; *propadanje* se najprije odnosi na to kakav je tubitak najčešće, odnosno da je izgubljen kod svojega svijeta kada se tubitak stapa sa Se u javnoj izloženosti gdje bitak pri bićima nije ugašen, ali biva iščupan.⁵⁴ Tubitak, budući da je češće propadajući, prema ustrojstvu svojega bitka uvijek je u neistini, odnosno zakrivenosti.

52 *Ibid.*, str. 251.

53 *Ibid.*, str. 251.

54 *Ibid.*, str. 252.

5. Tjeskoba

Kako bi se što jasnije shvatio pojam tjeskobe, Heidegger u četrdesetom paragrafu analizira fenomen propadanja i bijega. Naime, »bitak-u-svijetu je uvijek već propao« upravo zato što je ličnost najprije i najčešće nepravna, odnosno oblikuje se prema Se-ličnosti⁵⁵ koja je uvjetovana mišljenima i postupcima drugih ljudi ili odnosa. Takva ličnost nije nimalo autentična; dalo bi se slikovito opisati da je poput kameleona, poprima odlike onoga prostora ili uređenja u kojemu se trenutno nalazi. U takvoj danj situaciji najlakše je opisati djelovanje tjeskobe kao ono čuvstvovanje koje bi trebalo dovesti tubitak pred samoga sebe, a ranije spomenuti bijeg radi upravo suprotno od onoga što tjeskoba kani. U bijegu tubitak bježi pred samim sobom, a upravo pred bijegom od samoga sebe dolazi do samoga sebe.⁵⁶ To kada tubitak shvati, otvara put jednoj dubljoj analizi, odnosno, kako to Heidegger naziva, egzistencijalno-ontološko shvaćanje. Mogućnost dubljeg prodiranja do bitka tubitka upravo omogućuje tjeskoba, ona stvara to tlo da to shvaćanje ne ostane na jednoj egzistencijski-ontičkoj razini. Nadalje, bitno je naglasiti da se tjeskoba i strah nikako ne trebaju miješati kao pojmovi jer strah podrazumijeva nešto prijeteće, odnosno Ugrožavajuće.⁵⁷ Kada se strahuje, ono pretpostavlja uzmicanje od opasnosti koja slijedi te stvara nagon za bijegom (napomena: za Heideggera nije svako uzmicanje ekvivalent bijegu; uzmicanje povezano sa strahom jest jedna vrsta bijega jer se bježi od onoga štetnog). Dodatno, Heidegger tvrdi da Pred-čim uzmicanje ne bi trebalo biti shvaćeno kao nešto »strašno« zato što je to sam tubitak čiji bitak trenutno nosi karakter uzmičućeg bića⁵⁸, što bi bio samo malo kompliciraniji izraz za već ranije spomenuti bijeg tubitka pred samim sobom. Dakle, razlika između tjeskobe i straha je to što se strah temelji u tjeskobi (tjeskoba je izvornija od straha), ali Pred-čim straha je uvijek unutarsvjetsko biće, dok Pred-čim tjeskobe to nije.⁵⁹ Ono Pred-čim se tjeskobi je neodređeno, nema lice i oblik u stvarnome svijetu dano kao predmet. Tjeskoba je ono čuvstvovanje da nas može biti, a i ne mora; činjenica da svijet dobro funkcionira i bez nas (primjerice, prirodi ne treba čovjek za njezin opstanak). Heidegger to izlaže na sljedeći način: »Potpuna beznačajnost koja se očituje u Ništa i Nigdje ne znači odsutnost svijeta, nego kazuje kako je unutarsvjetsko biće samo po sebi tako potpuno nevažno, da se na temelju te beznačajnosti Unutarsvjetskoga nameće samo još svijet u svojoj svjetovnosti.«⁶⁰ U tjeskobi se ne susreće nešto prijeteće ili što tubitku ide u susret da mu učini bilo što nažao. Kroz tjeskobu je

55 *Ibid.*, str. 206.

56 *Ibid.*, str. 210.

57 *Ibid.*, str. 211.

58 *Ibid.*, str. 211.

59 *Ibid.*, str. 211.

60 *Ibid.*, str. 212.

tubitak doveden pred sama sebe, u njoj ne postoji strah od nečega što dolazi kako bi ugrozilo tubitak. Tjeskobno je zato što je tubitak sam sa sobom, ne postoji nitko tko će mu dati predodžbu o njemu samome. U toj situaciji tubitak si je dan ogoljen do kraja, bez ikakve farse i igara. Postoji ogledalo u čijem odrazu je čovjek i nitko drugi; ono što je bio, ono što jest i ono što će biti, ogoljen sam pred sobom u svojoj vlastitosti. Nadalje, Heidegger tvrdi da tom izolacijom, ogoljenošću »tjeskoba oduzima tubitku mogućnost da, propadajući, razumije sebe iz 'svijeta' i javne izloženosti. [...] Tjeskoba izolira tubitak u njegov najvlastitiji bitak-u-svijetu koji, kao razumijevajući, bitno projektira sebe prema mogućnostima«. ⁶¹ Tjeskoba nudi jedna vrata u slobodu da tubitak vidi u svoje mogućnosti, a da bi mogao to, mora biti iskren sa samim sobom, odnosno svjestan svojih odabira i aktivno htjeti ići u suprotnom smjeru od onog sputavajućeg Se. Kada se govori o izvornoj cjelovitosti, tjeskoba otvara jedan pogled u cjelinu zato što su to sve mogućnosti jednog tubitka uopće; ta izvornost netaknuta je od strane onog unutarsvjetskog svakodnevujućeg bića i Se, »tjeskoba izolira i dokučuje tubitak kao 'solus ipse'« ⁶², tvrdi Heidegger. Samo u tjeskobi leži mogućnost jednog osobitog dokučivanja jer ona izolira i vraća tubitak iz njegova propadanja i otkriva mu pravost i nepravost kao mogućnost njegova bitka. ⁶³ Time je tjeskoba temeljno čuvstvovanje koje „trese“ tubitak da se suoči sa samim sobom i dovede do svojih pravih mogućnosti.

61 *Ibid.*, str. 213.

62 *Ibid.*, str. 214.

63 *Ibid.*, str. 217.

6. Briga kao bitak tubitka

Kako se doznaje prethodne cjeline, tjeskoba je jedno temeljno čuvstvovanje tubitka, ali je li ona dovoljna da zadovolji kriterij cjelovitosti izvornosti tubitka? Nije, kroz tjeskobu se stvara put na kojemu se briga očituje. Zašto je, stoga, briga ona koja osigurava izvornost cjelovitosti? Naprosto zato što je čovjeku u njegovoj egzistenciji uvijek do nečega stalo, a to pokazuje na način brige, bilo to kroz brigovanje za Priručno, kroz Skrb za druge ljude ili kroz samo pokazivanje interesa za stvari koje čovjeka zanimaju. Nije bitno jesu li stvari do kojih je čovjeku stalo važne, bitno je to da on uvijek „operira” u odnosu na to što smatra bitnim i tome usmjerava svoju pažnju, što se na kraju ispostavlja kao autentično ili neautentično.

Nadalje, briga je ontološki okarakterizirana putem (a) bitka-ispred-sebe, (b) bitka-već-u... i (c) bitka-kod... Dakle, što znači to da je bitak ispred sebe? S obzirom na tubitkovu mogućnost onoga Moći-bitu, tubitak je u svojem bitku uvijek već ispred sama sebe⁶⁴ zato što, ako se o tome razmišlja slikovito, ispred tubitka stoji snop svih njegovih mogućnosti koje ga natkrivaju, tubitak može izabrati biti što god hoće jer sve su te njegove mogućnosti on sam; bitno je naglasiti da su to njegove mogućnosti ma kakve god one bile, njegove su i vlastite; tubitak je s obzirom na svoje mogućnosti uvijek već u svijetu, kao što Heidegger navodi: »tubitak se u svojem bitku uvijek već spojio s nekom mogućnošću sama sebe«.⁶⁵ Ovo »bitak-već-u« znači u svijetu, u prostoru u kojem tubitak egzistira. »Bitak-kod« je način bivanja; tubitak je uvijek u svijetu s drugima, odnosno su-tubitkom; tubitak egzistira kod unutarstvetski postojećih bića s kojima se susreće.⁶⁶ Dajući ove tri ontološke karakteristike, bitak tubitka kao brige može se izreći na ovaj način, »bitak-već-ispred-sebe-u-(svijetu) kao bitak-kod (unutarstvetski sretajućih bića)«.⁶⁷ Dakle, bitak koji je neprestano svjestan sebe i svojih mogućnosti kao onaj koji egzistira s drugim bićima u svijetu u kojemu se svi oni nalaze. Briga tako obuhvaća tri bitna strukturalna momenta tubitka, a to su egzistencijalnost, faktičnost i propadanje. Egzistencijalnost je skup svih struktura koje ciljaju na razlaganje onoga što konstituira egzistenciju (odnos tubitka prema bitku na ovaj ili onaj način).⁶⁸ Faktičnost je činjenica da je svaki tubitak fakt, odnosno »bitak-u-svijetu nekog 'unutarstvetskog' bića, i to tako da je to biće moguće razumjeti kao u svojoj 'sudbini' tijesno povezano s bitkom bića koje ga susreće unutar njegova vlastitog svijeta«.⁶⁹ Dakle, ne samo da je

64 *Ibid.*, str. 218.

65 *Ibid.*, str. 218.

66 Usp. Stjepan Kušar, »Odlučnost i briga«, u: Damir Barbarić (glavni urednik), *Bitak i vrijeme: interpretacije* (Zagreb: Matica Hrvatska, 2013), str. 111–125, na str. 118.

67 Heidegger, *Bitak i vrijeme*, str. 219.

68 *Ibid.*, str. 12–13.

69 *Ibid.*, str. 62.

tubitak u mogućnosti razumjeti vlastiti bitak nego i bitak drugih su-tubitaka i unutarstvjskih bića jer (ovi prije navedeni) dijele sličnu „sudbinu”, odnosno jesu na način egzistencije; Dahlstrom u svom rječniku Heideggerovih pojmova navodi da »'Faktičnost' pretpostavlja isprepleteni niz značenja i odnosa, neodvojivih od samoga života (58: 101–10)«. Nadalje, »Faktični život u svojoj faktičnosti, bogatstvu odnosa, je ono što nam je najbliže; jer upravo to smo mi sami (58: 175)«. ⁷⁰ Tubitak ima mogućnost razumijevanja samoga sebe pa samim tim može i razumjeti gustu mrežu odnosa kojih je on dio u svijetu s drugim ljudima i neživim bićima. Konačno, propadanje je »svakodnevna sklonost tubitka da bude uvučen u svijet u koji je bačen, tj. u svijet brigovanja (*die besorgte* >>*Welt*<<) i izgubljen u ono Se, javni način odnošenja s drugima gdje su naklapanje, znatiželja i dvosmislenost pravilo.[...] Postajanje žrtvom [takvoga načina života op.a.] tubitak propada (*abfällt*) od samoga sebe. Kao takvo, propadanje je upravo ono što znači biti neautentičan, odnosno propasti biti svoj (SZ 176)«. ⁷¹ Dodatno, su-bitak je onaj bitak koji je u odnosu s Drugima, a zajedno tvori bezlične Se (*das Man*). ⁷² Još jedan od bitnih elemenata ove teze su pojmovi htijenje, željenje, poriv i sklonost koji svoj korijen imaju u brizi. Naime, htijenje (za razliku od željenja) podrazumijeva moment odlučnosti i razumijevanja. ⁷³ Htjeti se može ono što je već dokučeno i shvaćeno, već određeno iz nekoga. ⁷⁴ Htijenje se može shvatiti kao korak u kojemu se razlučilo ono dobro od lošega, ono što je čovjek sam sa sobom procesuirao i vidio da je dobro za njega i čini ga autentičnim (htjeti odabrati ono svoje najvlastitije Moći-bititi). Htijenje je spremnost i odlučnost poduzeti taj korak o kojem se duboko promislilo. Nasuprot htijenju je željenje koje odlikuje vodstvo pod Se; željenje tu ne podrazumijeva očekivanje i ispunjenje vlastitih mogućnosti, dapače čak ih niti ne razumijeva. ⁷⁵

Sklonost se može objasniti kao navika, kao ono čemu se pribjegava jer je tako lakše i jednostavnije. Sklonost je navika da se ide linijom manjega otpora jer čovjek nije spreman preuzeti odgovornost, nego se radije sklanja tamo gdje manje „boli”. Za kraj ostaje pojam poriva koji ne da brizi da postane slobodnom, poriv je ono iskonsko u čovjeku što se teško daje kontrolirati, skoro pa ono životinjsko, instinktivno (kao poriv za životom u većine ljudi). Dakle, ova četiri spomenuta pojma još nisu briga, ali su ukorijenjeni u njoj na ovaj ili onaj način. Bilo to autentično kao htijenje ostvarivanja svojih mogućnosti ili željenje da se jednostavno bude bez

70 Dahlstrom, *The Heidegger Dictionary*, s. v. »Facticity (Faktizität)«, p. 72.

71 Dahlstrom, *The Heidegger Dictionary*, s. v. »Fallenness (Verfallen, MR: falling, S: falling prey)«, p. 72.

72 Usp. Sutlić, *Kako čitati Heideggera: uvod u problematsku razinu »Sein und Zeit«-a i okolnih spisa*, str. 148.

73 Usp. Heidegger, *Bitak i vrijeme*, str. 221.

74 *Ibid.*, str. 221.

75 *Ibid.*, str. 221.

shvaćanja vlastitih potencijala pa tako i sklonosti da se od onoga Se ne-sklonimo do poriva koji baca i ponire tubitak u bačenost.

6.1. Briga, vrijeme i smrt

Za Heideggera cijela ova priča s *Bitkom i vremenom* označava pojmljenje bitka iz horizonta iskonskog vremena.⁷⁶ Izvornost toga vremena započinje razumijevanjem, nahođenjem, propadanjem i govorom.⁷⁷ Razumijevanje se odnosi na otvaranje Tu tubitka uvidom u kojem tubitak biva u mogućnosti spoznati na čemu je sa samim sobom te također da sam može oblikovati svoje najvlastitije Moći-biti u kojoj bitnu ulogu ima budućnost kao prilaženje-k-sebi iz razumijevanja svojeg egzistiranja.⁷⁸ Kada se govori o skrbi, su-bitku, bačenosti i otvorenosti samog smisla bitka uopće, tu se radi o vremenitosti skrbi kao »bitku k smrti« gdje je više naglasak na konačnosti, a ne na smrti kao takvoj. Ironija smrti je što se nikoga tiče, a i svakoga. Naime, najčešći modus čovjeka prema smrti i vremenu je takav gdje on odmahuje rukom i kazuje: „Nema to veze sa mnom, ima vremena”, ali vrijeme je sada. Tubitku u nepravoj egzistenciji se negdje izgubilo shvaćanje da prestankom samoga tubitka prestaje i njegovo najvlastitije Moći-biti. Smrt je ona konačnost koju tubitak ponekad uoči kada kao procjep u vremenu promili prilikom nekoga događaja koji tubitak može baciti u tjeskobu. Primjerice, smrt čovjeku bliske osobe. Pretpostavka je da čovjek nije odveć razmišljao o svojoj najvlastitijoj egzistenciji, ali u jednom trenutku pri smrti bliske osobe on biva suočen sa svime što predstavlja kraj njegovih mogućnosti. Za neke to može biti dovoljno potresno da se odluče na istrčavajući korak i zaposjednu vlastitu budućnost. Kroz nahođenje tubitak može otkriti svoju bačenost u svijet tako da osvijesti kako se on uistinu osjeća, što se pak povezuje s bilosti jer je tubitak u tom nahođenju takav već bio.⁷⁹ Propadanje se odnosi na sadašnjost time što tubitak ostaje zarobljen u svijetu o kojemu briguje kroz ono Se.

76 Usp. Sutlić, *Kako čitati Heideggera: uvod u problematsku razinu »Sein und Zeit«-a i okolnih spisa*, str. 103.

77 Usp. Oslić i Pešić, »Egzistencija i (njezino) vrijeme«, str. 478.

78 *Ibid.*, str. 478.

79 *Ibid.*, str. 479.

7. ZAKLJUČAK

Kroz tematiziranje ključnih momenata Heideggerove filozofije došli smo do sljedećeg, Heidegger je kroz svoju *destrukciju* pojmova imao u vidu dolazak do one same srži stvari. Naime, kako je bilo navedeno ranije, krivim tumačenjima i shvaćanjima sakrilo se ono pravo pitanje, a ono je smisao bitka uopće. U prikazu prijašnjih tumačenja pojmova Heidegger oslikava kako se početno značenje transformiralo u neko sasvim drugo (primjerice, pojam otkrivenosti se izjednačio s istinom, no otkrivenost ili neotkrivenost ne znači nužno isključivo istinu ili neistinu). Shodno tomu Heidegger se osvrće na pitanje bitka i kako je greška odvajati bitak od egzistencije tubitka i promatrati ga kao nešto idejno, nešto što nema uporište u stvarnome svijetu. Egzistencijalnom analitikom tubitka dolazi se do zaključka da je bitak tubitka egzistencija. Bitak nije nešto apsolutno i nedodirljivo, što se najjasnije očituje kroz tubitak. Naime, tubitak je uvijek takav kao bitak-u-svijetu. On je nužno bačen u takav odnos koji mu omogućava spoznaju i otkrivanje bitka kako njegovog tako i bitka drugih unutarstvjetkih bića kojima je vrsta bitka tubitak. Kroz taj odnos tubitak se očituje egzistencijom, faktičnošću i propalošću. Kako je ranije navedeno, tubitak je takav da je uvijek u nekom odnosu i to najčešće kroz prosječnu svakodnevicu koja se izražava kroz susretajući su-bitak i su-tubitak. Susretanje unutarstvjetkih bića tubitku je omogućeno kroz u-bitak jer on kao uvjet daje tubitku mogućnost uviđanja da tubitak dijeli istu sudbinu s drugim bićima koja jesu tubitak. Kroz to susretanje i prosječnu svakodnevicu, tubitak najčešće biva već u propalosti. To se odnosi na temeljni moment *Bitka i vremena* utoliko što je tubitak uvijek na način brige. No briga se dijeli trojako: briga (*Sorge*), brigovanje (*Besorge*) i skrb (*Fürsorge*). Briga se odnosi na onaj moment autentičnosti u kojem tubitak u svojoj nabačenosti odabire svoje najvlastitije Moći-bitu i time biva autentično. Brigovanje se odnosi na moment u kojem se tubitak bavi nečim, upotrebljava, propituje, dakle nekakve svakodnevne radnje u svijetu, dočim je skrb usmjerena na bića koja su njemu su-tubitak. Od ova tri briga je dominantnije stanje. Neovisno egzistira li tubitak pravo ili nepravo, odnosno autentično ili neautentično, dano mu je da je bitak uvijek njegov i kao takav je uvijek dan u mogućnosti da se tubitak aktualizira u onom njemu najsvojtvenijem svjetlu. Briga i vrijeme su povezani na način da je tubitak konačan i samim time što je konačan, bitak kao takav ne može se razmatrati izvan faktičnih okvira tubitka. Tubitak i bitak uvijek idu jedan s drugim. Naime, kada je riječ o vremenu, Heidegger odbacuje ono klasično poimanje vremena kao prošlost – sadašnjost – budućnost; Heidegger razumijeva pojam vremena kao izvorni zato što se kroz ovo vulgarno poimanje vremena vješto zakriva stvarno stanje tubitka – da je on u svojem nabačaju uvijek

ispred, uvijek okrenut prema nečemu što je u horizontu budućega, odnosno mogućega. Kada se govori o smrti, tu se ne misli na smrt kao sablasnog kosca, nego na onaj trenutak koji označava kompletan kraj svega što tubitak može biti. Smrt je prestanak svih mogućnosti koje su dane tubitku. I upravo je u tom smislu smrt nešto najintimnije i isključivo tubitkovo, on smrću biva suočen sa svojom konačnošću i pri kojem suočavanju može odabrati najvlastitiju mogućnost jer vrijeme nije nešto s čim se manipulira i odmahuje rukom „može poslije”; ako tubitak želi biti autentičan, on to mora biti sada kako bi bio bitak za budućnost.

8. POPIS LITERATURE

1. Brogan, Walter A. *Heidegger And Aristotle: The Twofoldness of Being* (Albany: State University of New York Press, 2005);
2. Crowe, Benjamin D. *Heidegger's Religious Origins: Destruction and Authenticity* (Bloomington: Indiana University Press, 2006);
3. Dahlstorm, Daniel O. *The Heidegger Dictionary* (London: Bloomsbury Publishing, 2013);
4. Heidegger, Martin. *Bitak i vrijeme*, preveo s njemačkoga Hrvoje Šarinić (Zagreb: Naprijed, 1985);
5. Heidegger, Martin. *Off the Beaten Track*, preveli i uredili Julian Young i Kenneth Haynes (Cambridge: Cambridge University Press, 2002);
6. Heidegger, Martin. *Ontologija: hermeneutika faktičnosti*, preveo Časlav D. Koprivica (Novi Sad: Akademska knjiga, 2007);
7. Heidegger, Martin. *Prolegomena za povijest pojma vremena*, priredio i preveo Borislav Mikulić (Zagreb: Demetra, 2000);
8. Heidegger, Martin. *Temeljni problemi metafizike*, preveo Željko Pavić (Zagreb: Demetra, 2006);
9. Kušar, Stjepan. »Odlučnost i briga«, u: Damir Barbarić (glavni urednik), *Bitak i vrijeme: interpretacije* (Zagreb: Matica Hrvatska, 2013), pp. 111–125;
10. Oslić, Josip i Boško Pešić. »Egzistencija i (njezino) vrijeme«, *Bogoslovska smotra* 82/2 (2012), pp. 467–483.

11. Pešić, Boško. »Čovjek u posjedu metafizike: osnovne crte Heideggerove kritike ontoteologije«, *Bogoslovska smotra* 82/1 (2012), pp. 151–160;
12. Petrović, Gajo. *Prolegomena za kritiku Heideggera* (Zagreb: Naprijed, 1986);
13. Sutlić, Vanja. *Kako čitati Heideggera: Uvod u problematsku razinu »Sein und Zeit«-a i okolnih spisa* (Zagreb: August Cesarec, 1988);
14. Šegedin, Petar. »Svjetovanje svijeta«, u: Damir Barbarić (glavni urednik), *Bitak i vrijeme: interpretacije* (Zagreb: Matica Hrvatska, 2013), pp. 13–68;

POVEZNICE

Arne D. Naess, Richard Wolin, u: *Encyclopædia Britannica*, (Encyclopædia Britannica, inc., 22. svibnja 2020), <https://www.britannica.com/biography/Martin-Heidegger-German-philosopher>, internetskoj stranici pristupljeno 18. kolovoza 2020.

Park Hyeon–Jeong, »Meaning of Being in Early Heidegger Compared to 'Meaning' in Late Wittgenstein«, u *The third BESETO Philosophy Conference »Philosophy in the East Asian Context: Knowledge, Action, Death and Life«*, ur: nepoznat (Tokyo: nepoznati izdavač, 10–11 siječnja 2009), str. 73–80. https://utcp.c.u-tokyo.ac.jp/events/pdf/040_Park_Hyeon-Jeong_3rd_BESETO.pdf, internetskoj stranici pristupljeno 18. kolovoza 2020.